

В. С. Безух

здобувачка освіти 4 курсу

кафедри дошкільної освіти і соціальної роботи

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького
м. Мелітополь, Запорізька область, Україна

В. А. Волкова

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри дошкільної освіти і соціальної роботи

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького
м. Мелітополь, Запорізька область, Україна

ВПЛИВ МУЛЬТФІЛЬМІВ НА МОРАЛЬНО-ЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

***Анотація.** У статті аналізується сучасна проблема впливу мультфільмів на морально-етичне виховання дітей старшого дошкільного віку. Висвітлено проблему «неправильних (шкідливих) мультиків» і наведено приклади мультиплікаційних героїв, які можуть негативно вплинути на формування особистості дитини. Схарактеризовано такі методи, як бесіда з дітьми та батьками, анкетування дітей, спостереження за ігровою діяльністю дітей, сюжетно-рольова гра; визначено рівні морально-етичного виховання дошкільників.*

***Ключові слова:** мультфільм, морально-етичне виховання, старші дошкільники, педагогічна доцільність.*

Сучасне дитинство не можна уявити без використання мультфільмів, адже це один із важливих засобів формування особистості дитини в закладі дошкільної освіти. Для дітей дошкільного віку надзвичайно важливими є зміст і сюжети мультфільмів. Загалом сюжети мультфільмів передбачають стандартні ситуації, в які потрапляють діти в повсякденному житті, у процесі спілкування з іншими людьми; вони демонструють соціальні норми, правила, гендерні ролі, цінності й моделі поведінки. Дуже часто діти старшого дошкільного віку відтворюють сюжети переглянутих мультфільмів, закріплюючи способи дії в реальних ситуаціях. Зазначимо, що будь-який мультиплікаційний сюжет містить елементи казковості, фантазії, вигадки, таємничості й загадковості. У відомих казках, за сюжетом яких створюються мультфільми, пропагуються вічні й незмінні моральні принципи. Наприклад, такі мультфільми-казки, як «Колобок», «Теремок», ефективно розв'язують будь-яку життєву емоційну проблему.

Мультфільм – це вид кіномистецтва, твори якого створюють методом покадрової зйомки послідовних фаз руху мальованих (графічна або мальована анімація) або об'ємних (об'ємна або лялькова анімація) картинок [5, с. 145].

Через те, що цей вид кіномистецтва відіграє велику роль у житті дитини, він безпосередньо впливає на її морально-етичне виховання. Морально-етичне виховання – це цілеспрямована взаємодія дорослого і дитини з метою формування моральних почуттів і якостей, засвоєння моральних норм і правил, розвитку моральних мотивів і навичок поведінки. Зміст морально-етичного виховання підпорядкований вічним цінностям і конкретним потребам суспільства, які з плином часу змінюються.

У сучасному світі гостро постає проблема впливу «неправильних мультиків» на морально-етичне виховання, розвиток психічних процесів та формування особистісних рис дітей старшого дошкільного віку. Батьки мають зрозуміти, що жоден мультфільм, навіть найбільш повчальний, не може замінити дитині спілкування з дорослими. Дітям потрібно відчувати любов батьків, їх увагу і присутність. На дитину треба знаходити час, нехай його буде не так і багато. Для того аби уникнути перегляду «неправильних мультиків», треба знати ознаки «шкідливого мультика», вважають В. Абраменкова, М. Аромаштам, І. Медведєва: головні герої мультфільму агресивні; поведінка героїв порушує норми суспільства; транслюються форми нестандартної статево-рольової поведінки; сцени нешанобливого ставлення; зображено безкарне знущання над старістю, безпорадністю, слабкістю [1; 2; 6].

Насторожує той факт, що багато сучасних мультфільмів побудовані психологічно, педагогічно та етично безграмотно і можуть справити небезпечний вплив на дитячу психіку [4, с. 191]. Хоча б здавалося, що

може бути краще, ніж історії про Гуффі, Дональда Дака, Міккі Мауса? На перший погляд, ці герої добродушні й завжди веселі. У диснейських мультфільмах немає ні крові, ні сцен насильства, добро завжди перемагає зло. Та це тільки один бік медалі. А ось інший. Варто врахувати, що дитина все побачене сприймає буквально. Наприклад, від Дональда дитина може сприйняти те, що гроші є найціннішим у нашому житті. Необхідно пам'ятати, що діти є незахищеною групою споживачів інформації. Пасивно поглинаючи інформацію із засобів масової інформації, вони не завжди можуть критично поставитись до неї, тим самим захистити себе [7, с. 22]. Так, для дітей старшого дошкільного віку з гіперактивністю, нестійкістю уваги, імпульсивністю доцільно використовувати для перегляду такі мультфільми-казки: «Буратіно», «Карлсон», «Баба Яга». Обов'язково після перегляду треба відіграти з дитиною будь-яку роль для більш ефективного результату.

Кількість мультфільмів для дітей дошкільного віку, що містять сцени насильства і жорстокості, зростає, а дитина з властивою їй сприйнятливостю переносить побачене у звичайне життя. Тому, підбираючи мультфільми для дітей, треба ретельно ознайомитися зі змістом та сюжетом. Перед тим, як ви обрали, який мультфільм показати свої дитині, – подивіться його самі. Якщо на екрані є різні відволікаючі елементи, а на вивчення однієї букви або цифри дається приблизно 10 хвилин, цей мультфільм не можна повною мірою назвати «навчальним». Від великої кількості зайвих деталей дитина втомиться, а не запам'ятає ту інформацію, яку потрібно. Мультфільми для дітей треба вибирати залежно від їхнього віку.

Тема впливу мультфільмів на морально-етичне виховання є досить актуальною та цікавою для вивчення, тому нами було проведено експериментальне дослідження з дітьми старшого дошкільного віку: по 15 осіб експериментальної і контрольної групи. Експериментальна робота складалася із трьох етапів: констатувального, формувального та контрольного.

Мета дослідно-експериментальної роботи на констатувальному етапі – виявити рівень морально-етичного виховання дітей старшого дошкільного віку. Навчально-виховна діяльність у закладі дошкільної освіти здійснюється за комплексною освітньою програмою «Світ дитинства» А. Богуш [3].

Під час діагностики дітей ми використовували різноманітні методи: бесіда з дітьми та батьками, анкетування дітей, спостереження за ігровою діяльністю дітей, сюжетно-рольова гра. На основі відповідей дітей, спостереження за дітьми, бесід із батьками, спираючись на критерії оцінки рівня морально-етичного виховання, ми визначили 3 рівні моральності (високий, середній, низький).

1. Високий рівень. Дитина володіє повним обсягом знань про моральні норми, усвідомлює й аргументовано відповідає на питання, пов'язані з етичною поведінкою, проявляє адекватні реакції на різний стан близьких людей, емпатію щодо дорослих, однолітків і героїв мультфільмів.

2. Середній рівень. Дитина володіє неповним обсягом знань про моральні норми, усвідомлює їх, але не може аргументовано відповідати на питання, пов'язані з етичною поведінкою, вибірково і ситуативно проявляє співчуття близьким, дорослим людям, одноліткам та героям мультфільмів, дотримується загальноприйнятих норм етикету (вітається, прощається, дякує) при нагадуванні дорослого.

3. Низький рівень. Дитина не володіє достатнім обсягом знань про моральні норми, не усвідомлює їх, не може аргументовано відповідати на питання, пов'язані з етичною поведінкою, не проявляє співчуття близьким людям, героям мультфільмів, дотримується загальноприйнятих норм етикету тільки після нагадування дорослого, уникає спілкування з однолітками.

Спостереження за грою дітей після переглядів мультфільмів показали, що дошкільники часто звертаються до мультфільмів. Більшість із них (78%) в іграх після перегляду мультфільму демонстрували таке:

- повторення жестів та рухів персонажів;
- емоційне сприйняття дій героїв (діти реагували на сміх, сльози, посмішку, тобто типові дії, які спостерігаються протягом життя);
- після закінчення мультфільму багато дітей продовжували повторювати фрази-глузування;
- говорили від імені героя (наслідуючи голосом і манерами);
- переодягалися в улюбленого персонажа (людина-павук, трансформер, Блум);
- брали атрибути мультиплікаційних ролей (щит, меч, каску, капелюх).

Наслідуючи улюблених героїв мультфільмів, діти відтворюють ігри, в які грають ці персонажі, – 47%; 53% не грають у такі ігри. Батьки ж вважають, що 35% їхніх дітей наслідують героїв мультиплікації, 32% впевнені, що діти не наслідують героїв, 33% батьків не помічають цього і не спостерігають за процесом гри своїх дітей.

Після завершення діагностики були отримані такі результати:

- у 40% дітей експериментальної та контрольної груп морально-етичне виховання на високому рівні, що вказує на те, що діти володіють знаннями про моральні норми, проявляють емпатію щодо

дорослих, однолітків і героїв мультфільмів, без нагадування дорослого виконують загальноприйняті норми етикету (вітаються, прощаються, дякують);

– у 26,6% дітей експериментальної групи та 20% дітей контрольної групи моральність сформована на середньому рівні. Ця категорія дітей вибірково та ситуативно проявляє співчуття близьким, дорослим людям, одноліткам та героям мультфільмів, дотримується загальноприйнятих норм етикету (вітається, прощається, дякує) при нагадуванні дорослого, допускає конфлікти в спілкуванні з однолітками, але вирішує їх;

– у 33% дітей експериментальної групи та у 40% контрольної групи дітей у результаті діагностики виявлено низький рівень морально-етичного виховання. Ці діти не володіють обсягом знань про моральні норми, не усвідомлюють їх, не проявляють співчуття близьким людям, героям мультфільмів, дотримуються загальноприйнятих норм етикету тільки після нагадування дорослого, уникають спілкування з однолітками.

Метою формувального експерименту було підтвердити висунуту гіпотезу про те, що морально-етичне виховання дітей старшого дошкільного віку відбуватиметься більш ефективно за умови застосування доцільно підібраних мультфільмів. Розроблені нами форми роботи з дітьми дошкільного віку передбачали участь у різних видах діяльності (пізнавальна, мовленнєвий розвиток, театралізована, образотворча, ігрова). Ми розділили їх на чотири теми: «Людські вчинки», «Настрій», «Культура поведінки» і «Взаємовідносини між дітьми». Також у роботі використовувалися такі методи, як перегляд мультфільмів, бесіди за змістом мультфільмів, розглядання ілюстрацій, інсценування фрагментів мультфільмів, прослуховування і розучування пісень із мультфільмів, дидактичні, мовленнєві та сюжетно-рольові ігри за переглянутими мультфільмами.

Метою контрольного етапу було виявлення ефективності проведеної роботи. У результаті з'ясовано, що в експериментальній групі показники децю покращилися: високий рівень морально-етичного виховання показали 9 дітей (60%). У контрольній групі на кінцевому етапі дослідження високий рівень показали 8 дітей (53,3%). Середній рівень на кінцевому етапі дослідження в експериментальній та контрольних групах – 4 дитини, що становило 26,6%. Низький рівень в експериментальній групі виявлено у 2 дітей (13,3%), в контрольній – у 3 дітей (20%).

Контрольний етап дослідження засвідчив позитивні зміни в морально-етичному вихованні дітей старшого дошкільного віку в експериментальній групі. Так, показники низького рівня морально-етичного виховання дітей старшого дошкільного віку зменшилися вдвічі (з 33% до 13,3%), кількість дітей, які мають високий рівень, зросла на 20% (відповідно, 40% і 60%).

У контрольній групі позитивні зміни в морально-етичному вихованні на основі правильно підібраних мультфільмів були мінімальними. Кількість дітей із низьким рівнем зменшилася на 20% (40% і 20% відповідно), з середнім рівнем – на 6,6% (20% і 26,6%), на 13,3% зросла кількість дітей із високим рівнем (було 40% – стало 53,3%).

На підставі аналізу результатів дослідження очевидним стало те, що в експериментальній групі відбувся процес зменшення кількості дітей із низьким рівнем та збільшення їх кількості з високим, що доводить ефективність та педагогічну доцільність використання мультфільмів для дітей старшого дошкільного віку в процесі морально-етичного виховання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Абраменкова В.В. Дети и телевизионный экран. *Воспитание школьников*. 2006. № 6. С. 28–31.
2. Аромаштам М. Дети смотрят мультфильмы: психолого-педагогические заметки. Практика производства мультфильмов в детском саду. Москва : Чистые пруды, 2006. 32 с.
3. Байер О.М. «Світ дитинства». Комплексна освітня програма для дошкільних навчальних закладів / О.М. Байер, Л.В. Батліна, А.М. Богуш та ін.; наук. кер. А.М. Богуш; заг. ред Л.В. Батліна. Тернопіль : Мандрівець, 2015. 200 с.
4. Кошак К.О. Українські телепрограми для дітей та юнацтва : концептуальні засади : дис. ... канд. філолог. наук : 10.01.08 «Журналістика». Київ, 2007. 240 с.
5. Поплавський М.М. Мистецтво дитячої мультиплікації на українському телебаченні. *Культура і мистецтво у сучасному світі* : Збірник наукових праць. 2012. Вип. 13. С. 140–146.
6. Ребенок и компьютер : сборник материалов / И.Я. Медведева, Т.Л. Шишова. Клин : Христианская жизнь, 2007. 320 с.
7. Чорна Л. Чи дивитися дитині телевізор? Київ : Дошкільне виховання, 2003. С. 21–23.

В. С. Безух, В. А. Волкова. Влияние мультфильмов на нравственно-этическое воспитание детей старшего дошкольного возраста. – Статья.

Аннотация. В статье анализируется современная проблема влияния мультфильмов на нравственно-этическое воспитание детей старшего дошкольного возраста. Освещена проблема «неправильных (вредных) мультфильмов» и приведены примеры мультипликационных героев, которые могут негативно повлиять на формирование личности ребенка. Охарактеризованы такие методы, как беседа с детьми и родителями, анкетирование детей, наблюдение за игровой деятельностью детей, сюжетно-ролевая игра; определены уровни морально-этического воспитания дошкольников.

Ключевые слова: мультфильм, нравственно-этическое воспитание, старшие дошкольники, педагогическая целесообразность.

V. Bezukh, V. Volkova. The impact of cartoons on the moral and ethical education of older preschool children. – Article.

Summary. The article analyzes the contemporary problem of the influence of cartoons on the moral and ethical education of older preschool children. The problem of “wrong (harmful) cartoons” is covered and examples of cartoon characters that can negatively influence the formation of a child’s personality are given. The methods are characterized by: conversation with children and parents, questioning of children, observation of children’s activity, story-role play; the levels of moral and ethical education of preschool children are determined.

Key words: cartoon, moral and ethical education, older preschoolers, pedagogical expediency.

УДК 159.9.07

Р. М. Білоус

доцент кафедри психології, педагогіки та філософії
Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського
м. Кременчук, Полтавська область, Україна

В. В. Панченко

студентка спеціальності 053 «Психологія»
Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського
м. Кременчук, Полтавська область, Україна

ВПЛИВ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ НА САМОАКТУАЛІЗАЦІЮ ПІДЛІТКІВ

Анотація. У статті проаналізовано ціннісні орієнтації та процес самоактуалізації особистості. Проведене дослідження дало змогу визначити вплив ціннісних орієнтацій на рівень самоактуалізації підлітків, з’ясовано домінування таких життєвих цінностей, як власний престиж, високе матеріальне становище, креативність.

Ключові слова: ціннісні орієнтації, самоактуалізація, життєві цінності, підлітковий вік.

Розвиток особистості органічно поєднує процеси її соціалізації й самоактуалізації, що включає намагання індивіда самовизначитися, співвіднести свій внутрішній світ із зовнішньою реальністю. Проте кризові виклики сучасності, економіко-соціальні потрясіння країни спричиняють постійне переосмислення життєвих цінностей особистістю, що впливає на її самоідентифікацію та психічне здоров’я загалом. Особливих складнощів зазнають діти підліткового віку, які лише розпочинають інтегруватися в суспільство. Глобалізаційні процеси, постійні інформаційно-емоційні стреси дестабілізують несформовану систему цінностей школярів, зумовлюючи порушення процесу комунікації, уможливленню виникнення захворювань, психічних зривів. Розвиток підлітків включає незмінні бажання розуміння себе, власних емоцій, стосунків, тому важливо саме в цей період проаналізувати проблемні моменти розвитку ціннісної сфери та виробити шляхи осмислення школярами позитивних цінностей попередніх поколінь. Тому метою цієї статті є з’ясування впливу ціннісних орієнтацій на процес самоактуалізації у підлітковому віці.